

Develi İlçesi ve Civarında Yetişen Bazı Doğal Tıbbi Bitkilerin Etnobotanik

Özellikleri ve Yerel Kullanımı

Araştırma Makalesi/Research Article

Atıf İçin: İlbaş, A.İ., Beyzi, E., Çimen, M., Polat, A. (2024). Develi İlçesi ve Civarında Yetişen Bazı Doğal Tıbbi Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri ve Yerel Kullanımı. Erciyes Tarım ve Hayvan Bilimleri Dergisi, 7(1):17-24

To Cite: İlbaş, A.İ., Beyzi, E., Çimen, M., Polat, A. (2024). Ethnobotanical Characteristics and Local Use of Some Natural Medicinal Plants Growing in Develi District and Surroundings. Journal of Erciyes Agriculture and Animal Science, 7(1):17-24

Ali İrfan İLBAŞ^{1*}, Erman BEYZİ¹, Mustafa ÇİMEN¹, Abdulkadir POLAT¹

¹Erciyes Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarla Bitkileri Bölümü, Kayseri

*sorumlu yazar: iilbas@erciyes.edu.tr

Ali İrfan İLBAŞ, ORCID No: 0000-0001-9640-5237, Erman BEYZİ, ORCID No: 0000-0002-0248-4227, Mustafa ÇİMEN, ORCID No: 0009-0008-4458-4833, Abdulkadir POLAT, ORCID No: 0009-0002-2863-4972

Yayın Bilgisi

Geliş Tarihi: 09.11.2023

Revizyon Tarihi: 23.01.2024

Kabul Tarihi: 15.02.2024

doi: 10.55257/ethabd.1388358

Anahtar Kelimeler

Develi ilçesi, Tıbbi bitkiler, Etnobotanik, Etnomedikal, Takson, Droğ

Keywords

Develi District, Medicinal plants, Ethnobotany, Ethnomedicine, Taxon, Drug

Özet

Bu çalışma, Kayseri il sınırları içerisindeki Develi ilçe merkezi ve civarındaki yerleşkelerde doğal olarak yetişen ve yöre halkı tarafından tıbbi amaçlı kullanılmakta olan bazı bitkilerin etnobotanik ve tıbbi kullanımı ile ilgili bilgileri ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma verileri ön görüşmelerle tespit edilen, Develi ilçesinde yaşayan, yaşamış veya yakın ilişkisi olan ve konu hakkında bilgi sahibi 11 kişi ile yapılan görüşmelerden elde edilmiştir. Bu görüşmelerde bitki tür adı, halk arasında bilinen yöresel adı, yararlanılan bitki kısmı, kullanım amacı, kullanım şekli, lokalitesi ve toplama zamanı ve kullanım sonrası şikayetleri bilgilerini içeren görüşme formuna dayalı bir mini anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Araştırma alanında doğal olarak yetişen toplam 25 bitkinin yöre halkı tarafından tıbbi amaçlı kullanıldığı tespit edilmiştir. Asteraceae (3), Fabaceae (2), Lamiaceae (2), Malvaceae (3) ve Rosaceae (3) familyaları birden fazla bitki türü içeren bitki familyalar olmuştur. Bu bitkilerden 12 adet takson odunsu (7'si ağaç ve 5'i çalı formunda) ve 13 adet takson ise otsu olarak tespit edilmiştir. Sadece meyve, çiçek ve tohumlarından yararlanılan tür sayısı sırasıyla 6, 3 ve 1 adet, çiçek ve tohum birlikte yararlanılan ise 1 adet olmuştur. Tek başına veya birlikte vejetatif kısımlarından (kök, gövde, yaprak, sürgün) yararlanılan tür sayısı 9 adet, hem vejetatif hem de generatif farklı bitki kısımlarının kullanılabilirdiği tür sayısı ise 5 adet olmuştur. Bu bitki taksonlarından 5'i aktarlarda ve halk pazarlarında droğ olarak yaygın şekilde ticareti yapılan, ekonomik değeri olan bitkiler arasında yer almaktadır. Bu çalışma, yörede gelecekte yapılacak etnobotanik çalışmalara ön bilgi sağlaması ve yerel tıbbi bitkilerin geleneksel kullanımına ilişkin bilgilerin yeni nesillere aktarılması açısından önem taşımaktadır.

Ethnobotanical Characteristics and Local Use of Some Natural Medicinal Plants Growing in Develi District and Surroundings

Abstract

This study was carried out to reveal information about the ethnobotanical and medicinal uses of some plants that grow naturally in Develi district center and surrounding settlements within the borders of Kayseri province and were used for medicinal purposes by the local people. The study data were obtained from interviews with 11 people who lived in Develi district, lived or had a close relationship with it, and were knowledgeable about the subject, determined through preliminary interviews. In these interviews, a mini-survey study was conducted based on an interview form that included information on the plant species name, local name among the public, plant part used, purpose of use, method of use, locality and collection time, and post-use complaints. It was determined that a total of 25 plants growing naturally in the research area were used for medicinal purposes by the local people. Asteraceae (3), Fabaceae (2), Lamiaceae (2), Malvaceae (3) and Rosaceae (3) families were plant families containing more than one plant species. Of these plants, 12 taxa were identified as woody (7 in tree form and 5 in shrub form) and 13 taxa as herbaceous. The number of species whose fruits, flowers and seeds were used only was 6, 3 and 1, respectively, and the number of species whose flowers and seeds were used together was 1. The number of species whose vegetative parts (root, trunk, leaf, shoot) which used alone or together were 9, and the number of species whose used both vegetative and generative different plant parts were 5. Five of these plant taxa are among the plants with economic value that are widely traded in herbalists and public markets as drug. This study is important in terms of providing preliminary information for future ethnobotanical studies in the region and transferring information on the traditional use of local medicinal plants to new generations.

1. GİRİŞ

Genel olarak, “Küresel Güney” ülkelerinde geleneksel olarak geçmişten günümüze halen kullanılan ve “Küresel Kuzey” ülkelerinde ise son yıllarda yeniden ilgi gösterilen bitkilerle tedavi yöntemleri ve dünya ekonomisindeki artan önemi, bilim insanlarını tıbbi bitkiler üzerine daha yoğun çalışmalar yapmaya yöneltmiştir (Anonim, 2021; Baytop, 2007; Göktaş ve Gıdık, 2019). Bu çalışmaların bir kısmı, insanlık tarihi ile eşit tutulan bitkilerin, tıbbi ve aromatik amaçla kullanımı konusundaki entnobotanik özelliklerinin ortaya çıkarılmasına ve bu konudaki otantik kültürün yansıtılmasına yönelik olmuştur (Abe ve Ohtani, 2013; Albuquerque ve ark., 2006; Barros ve ark., 2012; Hossain ve Rahman, 2018; Ullah ve ark., 2014). Bununla beraber Türkiye’de son yıllarda tıbbi ve aromatik bitkiler üzerinde çok sayıda çalışma yapılmıştır (Alkan, 2019; Güner ve ark., 2012; Gürdal ve Kültür, 2013; Korkmaz ve Karakurt, 2014; Türkan ve ark., 2006; Polat ve ark., 2015, Karaköse ve ark., 2019).

Tıbbi bitkilerin geleneksel kullanımı, günümüzde yalnızca artan tıbbi ve ekonomik önemlerinden değil, aynı zamanda geleneksel otantik kültürü yansıtması ve gelecek nesillere aktarması bakımından da önem taşımaktadır (Akbulut, 2015; Akbulut ve Özkan, 2014; Erşen Bak ve Çiftçi, 2020; Karakaya ve ark., 2020; Polat ve Çakılcıoğlu, 2019). Diğer taraftan yeni neslin folklorik değerlere ve etnobotanik bilgi birikimi konusunda ilgisiz kalması, nesiller öncesine dayanan bu bilgi birikiminin kaybolmasına neden olabilecektir (Karakaya ve ark., 2020). Tıbbi bitkilerin kullanımı hakkında geleneksel bilgilere sahip olan kırsal bölgelerdeki halk, bu bitkilerden geleneksel yöntemlerle yararlanmaya devam etmektedir (Akbulut, 2015; Erşen Bak ve Çiftçi, 2020; Polat ve ark., 2015; Saraç ve ark., 2013). Bunun yanında, gerek yöresel toplayıcılar gerekse ticaretini yapan kişilerin toplama, ekstraksiyon, saklama ve kullanımla ilgili standartlar konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığı da mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır (Kara ve ark., 2021; Ötnü ve Akan, 2020; Tulukçu ve Sağdıç, 2011; Yalçın ve ark., 2021).

Bu çalışmada, Erciyes Dağı’nın güneyinde yer alan Develi ilçesi ve civarında doğal koşullarda yetişen ve yöre halkının geleneksel olarak kullandığı

bitkilerin etnobotanik özelliklerinin ve kullanımıyla ilgili halkın gelenekten gelen bilgilerinin ortaya konulması ve kayda geçirilerek gelecek nesillere bu alandaki otantik kültürün aktarılması amaçlanmıştır.

2. MATERYAL VE METOT

2.1. Develi İlçesi Hakkında Genel Bilgiler

Eski adı Everek olan Develi ilçesi, Kayseri ilinde bulunan il merkezinden sonraki en büyük yerleşim yeridir. Develi İlçesi, İç Anadolu Bölgesi’ne bağlı Orta Kızılırmak bölümünde, 38-27 kuzey enlem, 33-17 doğu boylamında yer almaktadır. İlçe Erciyes Dağı’nın 6 km güneyinde yer almakta olup, güneyinde Yahyalı İlçesi ile Adana İli’nin Saimbeyli ve Feke İlçeleri, doğusunda Tomarza İlçesi ve Adana İlinin Tufanbeyli İlçesi, kuzeybatısında İncesu İlçesi, batısında ise Yeşilhisar ilçesi yer almaktadır (Şekil 1) (Anonim, 2023a,b,c).

Şekil 1. Develi ilçesinin bağlı olduğu Kayseri il haritası

Develi ilçesi, Kayseri il merkezine konum itibarıyla Tekir yaylası istikametinde 45 km ve İncesu istikametinde ise 86 km uzaklıkta bulunmaktadır. Yüzölçümü 1887 km² ve deniz seviyesinden yüksekliği (rakım) 1330 metredir (Çizelge 1). Coğrafi bakımından değerlendirildiğinde, en büyük Dağı Erciyes Dağı’dır. Ayrıca en önemli akarsuları Seyhan Nehrinin en büyük kolu olan Zamantı Irmağı, Develi Çayı, Elbiz ve Köşkpınarı olmakla beraber, en önemli gölleri ise Kurbağa ve Sultan Sazlığı gölleridir. Bununla beraber ilçeye bağlı 77 adet Mahallesi bulunmaktadır. 2022 yılı verilerine göre ilçenin genel nüfusu 66.840 olmuştur (Anonim, 2023a,b,c).

Çizelge 1. Develi ilçesi Coğrafi ve İdari Yapısı (2022)

Kuruluş Yılı	Rakım (m)	Yüzölçümü (km²)	Toplam Nüfus	İlçe Merkezi Nüfusu	Belediye Sayısı	Mahalle Sayısı
1870	1330	1.887	66.840	35.084	1	77

İklim koşulları değerlendirildiğinde ilçede karasal iklim hâkim olmakta olup, ilçenin yaz mevsimi sıcak ve kurak, kış mevsimi ise soğuk ve kar yağışlı olmaktadır. İlçenin uzun yıllar (1965-2013 yılları arası) ortalamalarına göre aylık toplam yağışı 3.6-50.8 kg/m² ve ortalama sıcaklığı ise -0.5-18.2 C° olarak gerçekleşmiştir. Bu yağışlar genellikle ilkbahar ve sonbahar mevsimlerinde düşmektedir. İlçede sıcaklık olarak en sıcak dönem temmuz ve ağustos aylarında, en soğuk dönem ise ocak ve şubat aylarında olmaktadır. İlçenin bitki örtüsü genellikle bozkır olmakla beraber yüksek rakımlarda aralıklarla orman alanlarına da rastlamak mümkündür. İlçe nüfusu, genel olarak tarım ve hayvancılık ile geçimini sağlamaktadır. Bitkisel üretim olarak ilçede meyve ve sebzeçilik gelişmiştir. Bununla beraber hayvancılık olarak, koyun ve sığır yetiştiriciliği yanında kanatlı hayvan yetiştiriciliği de yaygındır (Anonim, 2014; Anonim, 2023d).

Çizelge 2. Görüşmenin gerçekleştirildiği kişiler (2019)

Adı Soyadı	Yaşı	Yaşadığı Yer	Eğitim Durumu
Y**** B*****	39	Develi	Üniversite Mezunu
C***** Ö****	42	Develi	Lise Mezunu
A** K*****	52	Develi (Sindelhöyük)	Lise Mezunu
N*** N**** K****	25	Develi	Üniversite Mezunu
S**** S**	65	Develi (Ofısalı)	İlkokul Mezunu
A**** Ş**	40	Develi (Gümüşören)	Lise Mezunu
A**** A*****	55	Develi (Çöten)	Ortaokul Mezunu
S**** Ö****	48	Yahyalı	Lise Mezunu
R***** K*****	62	Develi	Lise Mezunu
E*** P****	47	Yahyalı	Üniversite Mezunu
M**** Ö****	44	Develi	Üniversite Mezunu

Görüşmeye katılan kişilerin, bitki kısımları hakkında görsel olarak teyidi sağlanmış, bitkilerin halk tarafından bilinen lokaliteleri tespit edilmiş ve literatür bilgisine dayalı bitki resimleri de gösterilerek doğrulanmıştır. Elde edilen bilgiler analiz edilmiş,

3. METOT

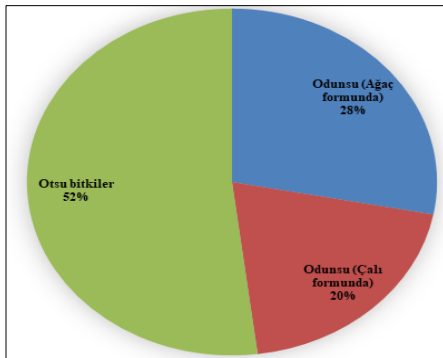
Çalışma, görüşmelerin yapılacağı konu hakkında bilgi sahibi olan kişilerin tespiti amacıyla, Develi ilçe pazarı esnafı, bitkisel drog satıcıları, bir grup Eczacı ve Muhtarlar ile yapılan ön görüşmeler ile başlamıştır. Ön görüşmeler sonucunda tıbbi bitkilerin yöresel kullanımı hakkında bilgi sahibi olduğu ifade edilen Develi ilçesinde yaşayan, yaşamış veya yakın ilişkisi bulunan 11 kişi belirlenmiştir (Çizelge 2). Çalışma, bu kişilerle yapılan yüzyüze görüşmeler şeklinde gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde bitki tür adı, halk arasında bilinen yöresel adı, yararlanılan bitki kısmı, kullanım amacı, kullanım şekli, lokalitesi ve toplama zamanı ve kullanım sonrası şikayetleri sorularını içeren bir Görüşme Formu kullanılmıştır.

Altundağ ve Özhatay, 2009). Ankete dayalı sonuçlar tablolar haline getirilerek sunulmuştur.

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

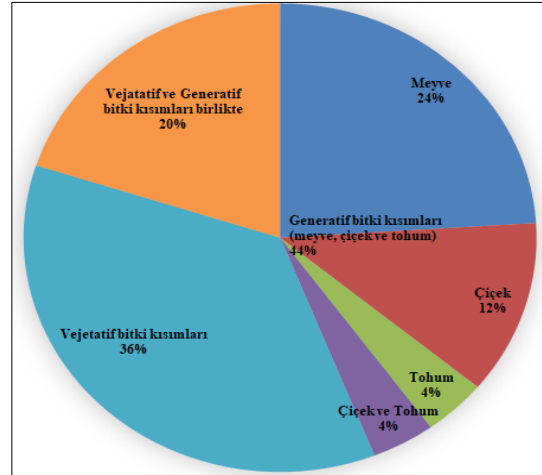
Araştırma alanında doğal olarak yetişen toplam 25 bitkinin yöre halkı tarafından tıbbi amaçlı kullanıldığı tespit edilmiştir (Çizelge 3). Asteraceae (3), Fabaceae (2), Lamiaceae (2), Malvaceae (3) ve Rosaceae (3) familyaları birden fazla bitki türü içeren bitki familyaları olmuştur. Bu sonuçlar Anadolu'nun farklı bölgelerinde yapılan çalışmalarla kısmen benzerlik göstermektedir. Ancak, iklim ve doğal yapısı gereği daha kuvvetli vejetasyona ve zengin biyoçeşitliliğe sahip Karadeniz Bölgesi'nde ve Doğu Anadolu Bölgesi'nde yapılan bazı çalışmalara göre takson sayısı daha az bulunmuştur (Erşen Bak ve Çiftçi, 2020; Karakaya ve ark., 2020; Yalçın ve ark., 2021; Kılınç ve Karakaya, 1992; Özbucak ve ark., 2006; Devceci ve ark., 2012).

Develi ilçesi ve civarında doğal olarak yetişen tıbbi bitkilerin gövde tipleri Şekil 2'de verilmiştir. Buna göre bu bitkilerden 12 adedi odunsu (7'si ağaç ve 5'i çalı formunda) ve 13 adedi ise otsu olarak tespit edilmiştir. Ağaç formundaki taksonlar ardıç (*Juniperus communis* L.), akasya ağacı (*Robinia pseudoacacia* L.), ıhlamur (*Tilia tomentosa* Moench.), çınar ağacı (*Platanus*), sarı alıç (*Crataegus azarolus* L.), ahlat (*Pyrus elaeagnifolia*), at kestanesi (*Aesculus hippocastanum* L.) bitkileridir. Çalı formundaki taksonlar gilaburu (*Viburnum opulus* L.), kızılık (*Cornus mas* L.), geven (*Astragalus microcephalus* Willd.), hünnap (*Ziziphus zizyphus* (L.) Karst.), kuşburnu (*Rosa canina* L.) türleridir. Otsu gövde yapısına sahip taksonlar sirken (*Chenopodium album* L.), boğa dikenini (*Eryngium campestre* L.), civan perçemi (*Achillea millefolium* L.), papatyaya (*Matricaria chamomilla* L.), karahindiba (*Taraxacum officinale* (L.) Weber ex F. H. Wigg.), sarı kantaron (*Hypericum perforatum* L.), yarpuz (*Mentha pulegium* L.), kekik (*Thymus vulgaris* L.), gülhatmi (*Alcea rosea* L.), ebegümece (*Malva sylvestris* L.), üzerlik (*Peganum harmala* L.), sinirli ot (*Plantago major* L.) ve ısırgan (*Urtica dioica* L.) türleridir (Çizelge 3).

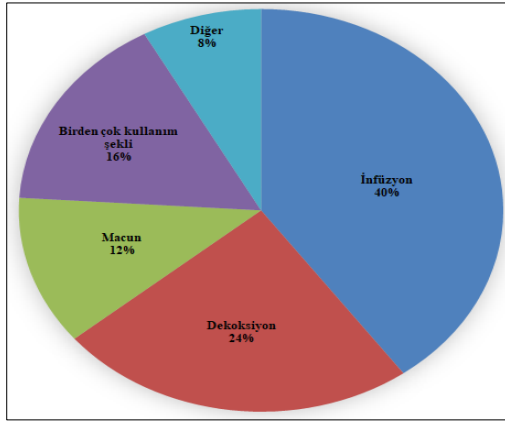
Şekil 2. Develi ilçesi ve civarında doğal olarak yetişen tıbbi bitkilerin gövde tipleri

Develi ilçesi ve civarında doğal olarak yetişen tıbbi bitkilerin drog hazırlamada kullanılan bitki kısımları Şekil 3'te verilmiştir. Şekil incelendiğinde, sadece meyve, çiçek ve tohumlarından yararlanılan tür sayısının sırasıyla 6, 3 ve 1 adet, çiçek ve tohum birlikte yararlanılan ise 1 adet olduğu görülmektedir. Ayrıca tek başına veya birlikte vejetatif kısımlarından (kök, gövde, yaprak, sürgün) yararlanılan tür sayısı 9 adet, hem vejetatif hem de generatif bitki kısımlarının kullanılabilirdiği tür sayısı ise 5 adet olmuştur (Çizelge 3).

Şekil 3. Develi ilçesi ve civarında doğal olarak yetişen tıbbi bitkilerin drog hazırlamada kullanılan bitki kısımları

Develi ilçesi ve civarında doğal olarak yetişen tıbbi bitkilerin drog hazırlama yöntemleri Şekil 4'te verilmiştir. Buna göre bitki kısımları dikkate alınmaksızın, drog hazırlamada en çok kullanılan yöntem 10 taksonda uygulanan demleme (infüzyon) yöntemi olmuştur. Bunu 6 takson ile kaynatma (dekoksasyon) yöntemi izlemiştir (Şekil 4). Benzer şekilde, Kelkit yöresinde yürütülen çalışmada, Korkmaz ve Karakurt (2015) en çok kullanılan yöntemin dekoksasyon ve infüzyon olduğunu bildirmişlerdir. Bunun yanında 3 taksonun (gülhatmi, üzerlik ve ısırgan) tohumlarından macun yapılarak yararlanılmaktadır. Ak pazı yöresel adı ile bilinen sirken (*Chenopodium album* L.) bitkisinin yapraklarından lapa yapılarak yara iyileştirmede kullanıldığı kaydedilmiştir. Gilaburu (*Viburnum opulus* L.) taksonunun meyvelerinden salamura şeklinde yararlanıldığı ve doğrudan yenilerek kullanıldığı bildirilmiştir (Çizelge 3). Bazı türlerin birden fazla kullanım şekli olduğu ifade edilmiştir, örneğin, sarı alıç (*Crataegus azarolus* L.) bitkisi meyvelerinin hem marmelat yapılarak tüketildiği hem de infüzyon şeklinde çayı içilerek tüketildiği bildirilmiştir.

Şekil 4. Develi ilçesi ve civarında doğal olarak yetişen tıbbi bitkilerin drog hazırlama yöntemleri

Araştırma sonucu belirlenen 25 bitki taksonundan 5 adedi drog olarak aktarlarda ve halk pazarlarında yaygın olarak alışverişi yapılan ekonomik değere sahip bitkiler arasında yer almaktadır. Bu bitki türleri, ıhlamur (*Tilia tomentosa* Moench.), ısırgan (*Urtica dioica* L.), kekik (*Thymus vulgaris* L.), kuşburnu (*Rosa canina* L.), papatya (*Matricaria chamomilla* L.) ve sarı kantaron (*Hypericum perforatum* L.) olarak belirlenmiştir ve literatür bilgisi ile uyumlu olduğu görülmüştür (Kara ve ark., 2021; Ertuğ, 2002; Tulukcu ve Sağdıç, 2011; Yalçın ve ark., 2021).

Çizelge 3. Develi ilçesi ve civarında doğal olarak yetişen tıbbi bitkilerin etnobotanik özellikleri

Familiya	Tür adı Türkçe adı (Yöresel adı) Gövde tipi	Yararlı bitki kısmı	Kullanım amacı ve alanı	Kullanım Şekli	Lokalite ve Toplama Zamanı	Kullanım Sonrası Şikayet Durumu
<i>Adoxaceae</i>	<i>Viburnum opulus</i> L. Gilaburu (Girabolu) Çalı	Meyve	Böbrek taşı	Aç karnına yenir. Salamura şeklinde tüketilir.	Develi Merkezde sulak yerlerde. Sonbahar.	Fazlası uyku getirir.
<i>Amaranthaceae</i>	<i>Chenopodium album</i> L. Sirken (Ak pazı) Otsu	Yaprak	İltahap ve yara kurutucu	Lapa şeklinde. Taze olarak.	Develi'de tarlalarda. Sonbahar.	Yok, bilinmiyor.
<i>Apiaceae</i>	<i>Eryngium campestre</i> L. Boğa Dikeni Otsu	Gövde Yaprak	İdrar söktürücü	Kaynatılarak, Aç karnına içilir.	Develi'de tarlalarda. Yaz ortası.	Yok, bilinmiyor.
<i>Asteraceae</i>	<i>Achillea millefolium</i> L. Civan Perçemi Otsu	Çiçek	Adet söktürücü	Kaynatılarak tüketilir.	Develi Merkez. Sonbahar.	Alerji yapabilir.
<i>Asteraceae</i>	<i>Matricaria chamomilla</i> L. Papatya Otsu	Çiçek	Keyf verici	Çay olarak tüketilir. Demleme.	Erciyes Dağı etekleri. Yaz.	Yok, bilinmiyor.
<i>Asteraceae</i>	<i>Taraxacum officinale</i> (L.) <u>Weber ex F. H. Wigg.</u> Karahindiba (Karahindibağ) Otsu	Yaprak Çiçek	Karaciğer güçlendirici	Çay olarak tüketilir. Demleme.	Develi'de yol kenarları. Yaz ortası ve Sonbahar.	Yok, bilinmiyor.
<i>Cornaceae</i>	<i>Cornus mas</i> L. Kızılcık Çalı	Meyve	Safra azaltır	Kaynatılıp suyu içilir.	Yahyalı Delialıuşağı Mah. Sonbahar.	Fazlası kabızlık yapar.
<i>Cupressaceae</i>	<i>Juniperus communis</i> L. Ardıç Ağaç	Meyve Yaprak	Mide ağrısı	Yaprakları demlenir ve bal ile tatlandırılıp içilir.	Aksu Bölgesi. Mart Nisan.	Fazla kullanılır ise tahrişe neden olur.
<i>Fabaceae</i>	<i>Astragalus microcephalus</i> Willd. Geven Çalı	Kök Yaprak Püs	Kuvvet verir	Macun yapılır. Yaprak çayı şeklinde demleme.	Erciyes Dağı etekleri, Çomaklı Mah.	Yok, bilinmiyor.
<i>Fabaceae</i>	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. Akasya Ağacı Ağaç	Yaprak Çiçek	İshal ve astım	Çay yapılarak taze tüketilir.	Develi Merkez. Yaz ortası.	Fazlası zehir etkisi gösterebilir.
<i>Hypericaceae</i>	<i>Hypericum perforatum</i> L. Sarı Kantaron Otsu	Gövde	Keyf	Çay olarak demlenir.	Develi Dağı, Erciyes Dağı. Sonbahar.	Yok, bilinmiyor.

Çizelge 3. Devamı

<i>Lamiaceae</i>	<i>Mentha pulegium</i> L. Yarpuz Otsu	Yaprak	Gıda, salatala garnitürü	Salatalara ve yemeklere katılır. Taze tüketilir.	Develi'de su kenarlarında. Yaz dönemi	Fazlası baş dönmesi ve mide bulantısı yapar.
<i>Lamiaceae</i>	<i>Thymus vulgaris</i> L. Kekik Otsu	Gövde	Mide ağrısı	Çay olarak, demleme.	Develi Dağ, Erciyes etekleri. Yaz ortası	Yok, bilinmiyor.
<i>Malvaceae</i>	<i>Alcea rosea</i> L. Gülhatmi (Gül Hatmi) Otsu	Çiçek Tohum	Ağrı kesici	Tohumları öğütülerek macun, Çiçekleri demleme çay olarak.	Develi'de yol kenarları. Yaz ortası	Yok, bilinmiyor.
<i>Malvaceae</i>	<i>Malva sylvestris</i> L. Ebegümeci (Ebegömeçi) Otsu	Sürgün	Öksürük, balgam sökücü	Kaynatılarak sıcak içilir.	Öksüt Mah. İlkbahar.	Yok, bilinmiyor.
<i>Malvaceae</i>	<i>Tilia tomentosa</i> Moench. Ihlamur Ağaç	Çiçek	Öksürük, balgam söktürücü	Çay olarak demlenir.	Develi Merkez. Yaz ortası.	Uzun süre kullanımı kalbe zararlı.
<i>Nitrariaceae</i>	<i>Peganum harmala</i> L. Üzerlik (Yüzellik Otu) Otsu	Tohum	Varis	Tohumları öğütülerek macun yapılır.	Soysallı Mah. civarı. Sonbahar.	Mide rahatsızlığına neden olabilir.
<i>Plantaginaceae</i>	<i>Plantago major</i> L. Sinirli Ot Otsu	Gövde	Bağırsağı çalıştırır.	Çay şeklinde demlenerek.	Yahyalı. Yaz ortası.	Yok, bilinmiyor.
<i>Platanaceae</i>	<i>Platanus</i> Çınar Ağacı Ağaç	Yaprak	Eklem bölgesi kireçlenmelerine karşı	Kaynatılarak tüketilir.	Yahyalı Merkez. Sonbahar.	Kabızlık
<i>Rhamnaceae</i>	<i>Ziziphus zizyphus</i> (L.) Karst. Hünnap Çalı	Meyve	Öksürük	Kaynatılıp içilir.	Gedine Köprüsü. Sonbahar.	İshal yapar. (Müsil)
<i>Rosaceae</i>	<i>Crataegus azarolus</i> L. Sarı Aliç Ağaç	Meyve Yaprak	Meyvesi kalp çarpıntısına karşı.	Çay ve marmelat yapılarak tüketilir.	Erciyes Etekleri. Sonbahar.	Fazlası böbrek taşı yapabilir.
<i>Rosaceae</i>	<i>Pyrus elaeagnifolia</i> Ahlat (Dağ Armudu) Ağaç	Meyve	Kan yapıcı ve kan temizleyici	Taze tüketilir.	Erciyes Etekleri, Develi Dağ. Sonbahar.	Fazlası karın ağrısı yapar.
Rosaceae	<i>Rosa canina</i> L. Kuşburnu Çalı	Meyve	İdrar söktürücü	Çay olarak ve meyve doğrudan tüketilir.	Develi, Yahyalı, Tomarza. Sonbahar.	Kabızlık yapar.
<i>Sapindaceae</i>	<i>Aesculus hippocastanum</i> L. At Kestanesi Ağaç	Meyve	Bağsur	Un haline getirilerek yenir.	Develi Merkez. Sonbahar.	Fazlası mide bulantısı yapar.
Urticaceae	<i>Urtica dioica</i> L. Isırgan Otsu	Yaprak Tohum	Kuvvet verir	Tohumdan macun, yaprakları çay olarak tüketilir.	Develi'de su kenarları. Tohumlar Sonbahar, Yapraklar Yaz.	Kalp rahatsızlığı olanlara zararlı. Cilt temasında yanmaya neden olur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar yöre halkının geleneksel tıbbi bitki bilgi birikimini ve bu amaçla kullandıkları bitkilerin etnobotanik özelliklerini ortaya koymuştur. Çalışma sonuçları itibarıyla kullanımı yöre halkınca bilinen ve ticari değeri bulunan bitkilerin standartlara uygun toplanması, saklanması, paketlenmesi ve gerekirse yetiştirilmesi böylece yöre halkına ek gelir sağlaması konusu dikkatlere sunulmuştur. Bu çalışma, Develi ilçesi ve civarında yapılacak ileri botanik ve etnobotanik çalışmalara temel oluşturacak ve bu bölgedeki tıbbi bitkiler ve kullanımlarıyla ilgili geleneksel bilgi birikiminin yeni nesillere aktarılmasını da sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Abe, R., Ohtani, K., 2013. An ethnobotanical study of medicinal plants and traditional therapies on Batan Island, the Philippines. *J. Ethnopharmacol*, 145: 554–565.
- Akbulut, S., 2015. Differences in the traditional use of wild plants between rural and urban areas: The sample of Adana. *Studies on Ethno-Medicine*, 9(2): 141–150.
- Akbulut, S., Özkan, Z. C., 2014. Traditional usage of some wild plants in Trabzon region (Turkey). *Kastamonu University Journal of Forestry Faculty*, 14(1): 135–145.
- Albuquerque, U. P., Lucena, R. F. P., Montero, J. M., Florentino, A. T. N., Almeida, C. F., 2006. Evaluating two quantitative ethnobotanical techniques. *Ethnobot. Res. App.*, 4: 51–60.
- Alkan, G., 2019. Kılıçkaya köyü ve çevresinin (Yusufeli-Artvin) halk ilacı olarak kullanılan bitkilerinin belirlenmesi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Artvin Çoruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Artvin. 47 s.
- Altundağ, E., Özhatay, N., 2009. Local names of some useful plants from Iğdır province (East Anatolia). *Journal of Faculty of Pharmacy of Istanbul University*, 40: 101–115.
- Anonim, 2014. Devlet Su İşleri 12. Bölge Müdürlüğü Kayıtları, Kayseri.
- Anonim, 2021. Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Sektör Politika Belgesi 2020-2024. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü, Ankara. <https://www.tarimorman.gov.tr/TAGEM/Belgeler/ayin/Tibbi%20ve%20Aromatik%20Bitkiler%20SPB.pdf> (Erişim: 27/10/2023).
- Anonim 2023a. <http://www.kayseri.gov.tr/develi>, (Erişim: 03/11/2023).
- Anonim 2023b. <http://www.develi.gov.tr>, (Erişim: 03/11/2023).
- Anonim 2023c. <https://www.develi.bel.tr/develi>, (Erişim: 03/11/2023).

- Anonim 2023d. <https://kayseri.ktb.gov.tr/TR-54988/develi.html>, (Erişim: 03/11/2023).
- Barros, F. B., Varela, S. A., Pereira, H. M., Vicente, L., 2012. Medicinal use of fauna by a traditional community in the Brazilian Amazonia. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 8:37.
- Baytop, T., 1999. Türkiye’de Bitkiler ile Tedavi, Geçmişte ve Bugün. Nobel Tıp Kitabevleri, II. Baskı.
- Baytop, T., 2007. Türkçe Bitki Adları Sözlüğü. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları No: 578, 3. Baskı, Ankara. 512 s.
- Deveci, M., Özbucak, B. T., Demirkol, G., 2012. Ordu Üniversitesi kampüs alanı florasının tespiti. *Akademik Ziraat Dergisi*, 1(2): 107–116.
- Erşen Bak, F., Çiftçi, K., 2020. Artvin’in merkez köylerinde bazı tıbbi bitkilerin yöresel kullanımları. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 21(2): 318–329.
- Ertuğ F., 2014. Etnobotanik, Resimli Türkiye Florası 1. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. Cilt 1, İstanbul. ss: 319–421
- Ertuğ, F., 2002. Bodrum yöresinde halk tıbbında yararlanılan bitkiler. 14. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı, Bildiriler, 29-31 Mayıs 2002, Eskişehir, ss:76–93.
- Göktaş, Ö., Gıdık, B., 2019. Tıbbi ve aromatik bitkilerin kullanım alanları. *Bayburt Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 2(1): 136–142.
- Güner, A., Aslan, S., Ekim, T., Vural, M., Babaç, M. T., 2012. Türkiye Bitkileri Listesi (Damarlı Bitkiler), Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi ve Flora Araştırmaları Derneği Yayını, İstanbul.
- Gürdal, B., Kültür, Ş., 2013. An ethnobotanical study of medicinal plants in Marmaris (Mugla, Turkey). *Journal of Ethnopharmacology*, 146: 113-126.
- Hossain, U., Rahman, M. O., 2018. Ethnobotanical uses and informant consensus factor of medicinal plants in Barisal district, Bangladesh. *Bangladesh J. Plant Taxon.*, 25(2): 241–255.
- Kara, N., Altıntaş, H., Şirikiçi, B. S., Gül, M., 2021. Aktarlardaki bitkisel droglar ve kullanımları: Isparta örneği. *Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi*, 8(3): 540–546.
- Karakaya, S., Polat, A., Aksakal, Ö., Sümbüllü, Y. Z., İncekara, Ü., 2020. Ethnobotanical study of medicinal plants in Aziziye District (Erzurum, Turkey). *Turk J Pharm Sci*, 17(2): 211–220.
- Karaköse, M., Akbulut, S., Özkan, Z. C., 2019. Ethnobotanical study of medicinal plants in Torul district, Turkey. *Bangladesh J. Plant Taxon.*, 26(1): 29–37.
- Kılınç, M., Karakaya, H., 1992. Çambası yaylasının subalpin ve alpin vejetasyonu üzerine fitososyolojik bir araştırma. *Doga, Turkish Journal of Botany*, 16: 195–206.
- Korkmaz, M., Karakurt, E., 2014. Kelkit (Gümüşhane) aktarlarında satılan tıbbi bitkilerin etnobotanik özellikleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 18(3): 60–80.
- Korkmaz, M., Karakurt, E., 2015. Kelkit (Gümüşhane) ilçesinde halk ilacı olarak kullanılan bitkilerin belirlenmesi üzerine etnobotanik bir çalışma. *Biological Diversity and Conservation*, 8(3): 290–303.

- Ötünü, H., Akan H., 2020. Şanlıurfa'daki eczanelerde ve aktarlarda fitoterapi amaçlı satılan bitkiler. *KSÜ Tarım ve Doğa Derg*, 23(4): 947-965.
- Özbucak, T. B., Kutbay, H. G., Özbucak, S., 2006. Ordu İli Boztepe Piknik Alanının florası. *Ekoloji*, 15(59): 37-42.
- Polat, R., Çakılcıoğlu, U., 2019. *Ethnobotanical study on medicinal plants in Bingöl (City center) (Turkey)*. *Journal of Herbal Medicine*, 16: 100211.
- Polat, R., Çakılcıoğlu, U., Kaltalıoğlu, K., Ulsan, M. D., Türkmen, Z., 2015. *An ethnobotanical study on medicinal plants in Espiye and its surrounding (Giresun- Turkey)*. *Journal of Ethnopharmacology*, 163: 1-11.
- Saraç, D. U., Özkan, Z. C., Akbulut, S., 2013. Rize İlinin etnobotanik özellikleri. *Biological Diversity and Conservation*, 6(3): 57-66.
- Tulukcu, E., Sağdıç, O., 2011. Konya'da aktarlarda satılan tıbbi bitkiler ve kullanılan kısımları. *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Fen Bilimleri Dergisi*, 27(4): 304-308.
- Türkan, Ş., Malyer, H., Aydın, S. Ö., Tümen, G., 2006. Ordu İli ve çevresinde yetişen bazı bitkilerin etnobotanik özellikleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 10(2): 162-166.
- Ullah, S., Khan, M. R., Shah, N. A., Shah, S. A., Majid, M., Farooq, M. A., 2014. *Ethnomedicinal plant use value in the Lakki Marwat District of Pakistan*. *Journal of Ethnopharmacology*, 158: 412-422.
- Yalçın, S., Akan, H., Çakılcıoğlu, U., 2021. *Suruç İlçesindeki (Şanlıurfa-Türkiye) Aktarlarda satılan şifali bitkiler*. *International Journal of Nature and Life Sciences (IJNLS)*, 5(1): 40-51.